

“OYUNA ALANA AÇ” ETKİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Sulukule Gönüllüleri Derneği

Temmuz 2021

Bu rapor, Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamiyle Sulukule Gönüllüleri Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇERİK

ÖNSÖZ

GİRİŞ

YÖNTEM

Kapsam

Kısıtlılıklar

Etik

OYUN VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA HALİ İLİŞKİSİ

Mevcut Durum ve İhtiyaçlar

Değişim Teorisi

Atölyeler

BULGULAR

Kendini ifade etme becerisi: "Kendimizi ifade etme hakkımız var."

Duygularını ifade etme becerisi: "Konuşmak istersem konuşurum"

Akranları ile ilişki kurma becerisi: "Güzel bir takım olduk"

Bedensel sağlamlık: "Alanım çok fazla yoktu."

Katılım: "Oğlanların yanında konuşmak istemedim."

SONUÇ

ÖNERİLER

EKLER

EK 1 - Atölye Değerlendirme Formu

EK - Odak ve Bireysel Görüşmeler Soru Akışları

ÖNSÖZ

SGD'nin uzun yıllar boyunca saha deneyimine dayanan ve kurum kültürümüz haline getirdiği, çocuklarla çalışmaya dair deneyimlerini, yaklaşımını ve yöntemini ilk kez farklı STK'lar paylaşarak, yaygınlaştırma konusunda ilk adım atılmış oldu. Bu sayede, SGD'nin ve 6 farklı STK'nın saha deneyimini karşılaştırarak bu etki raporunun yazılması gerçekleşti.

Bu projenin finansal desteğini sağlayan Haklara Destek Programı'na ve proje boyunca yanımızda olan Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği (Hafıza Merkezi) çalışanlarına ve rehberimize teşekkür ederiz.

Tüm süreci beraber yürüttüğümüz İzmir Koruyucu Aile Derneği, Malatya Şam Derneği, Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Toplumsal Gelişim ve Eğitim Derneği Cumhuriyet Halk Evleri Bodrum Şubesi, Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği ve Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı'na, bu kurumlardan eğitime katılıp deneyimlerini bizimle paylaşan atölye uygulayıcılarına çok teşekkür ederiz.

Atölyelere dahil olup, görüş ve önerilerini tüm açıklığı ile bizimle paylaşan Ankara, İstanbul, İzmir, Malatya ve Muğla'dan bütün katılımcı çocuklara ayrıca teşekkür ederiz.

Sulukule Gönüllüleri Derneği

GİRİŞ

Bu rapor SGD'nin de dahil olduğu 7 farklı kurumun aynı atölye içeriklerini uygulayıp, atölye hedeflerinin güçlü ve geliştirilebilir yanlarının ortaya konması, faaliyetlerin etkisinin ortaya çıkarılabilmesi ve gelecekte yapılacak projeler için öneriler geliştirilebilmesi amacıyla hazırlandı.

Söz konusu bu rapor SGD'nin atölye modelinin yaygınlaştırılması amacıyla hazırlanan projenin bir parçasıdır. Bahsi geçen proje ile eşit ve adil eğitime erişim, okulu terki önleme genel amacına yönelik olarak SGD tarafından kullanılan yöntem ve yaklaşımların yaygınlaştırılarak, farklı kurumlarca da geliştirilmesi hedeflendi. Bu doğrultuda, çocukların eşit ve adil eğitime erişimi ile sosyal becerilerinin güçlendirilmesi odaklı çalışmaların yaygınlaştırılması ve saha deneyimi bilgisini paylaşarak, benzer kurumları desteklemek amacıyla, "Oyuna Alan Aç" isimli uygulayıcı eğitimi düzenlendi. Farklı illerde çocuklarla hak temelli çalışmalar yürüten 6 farklı sivil toplum örgütünden 2'şer temsilci ile 3 günlük çevrimiçi eğitim yapıldı. Çevrimiçi eğitim çocuklarla hak temelli çalışmalar yürütme, çocuk güvenliği, oyunla öğrenme, atölye kurgusu ve uygulayıcılığı, çalışmaların izleme-değerlendirme süreçleri başlıklarında gerçekleşti. Eğitimin ardından katılımcı kurumlar kendi sahalarında, SGD'nin içeriklerini uyguladılar. Eğitime katılan STK'lar, uygulama süreçleri boyunca iki haftada bir olmak üzere 4 defa SGD ekibiyle bir araya gelerek atölye deneyimleri üzerinden süpervizyon desteği aldılar.

Temmuz 2020-Haziran 2021 döneminde, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun finansmanı ile Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği (Hafıza Merkezi) ve Heinrich Böll Stiftung (HBS) ortaklığında oluşturulan Haklara Destek Programı kapsamında, Ankara, İstanbul, İzmir ve Malatya illerinden 10-16 yaş grubundan toplam 85 çocukla 8 hafta boyunca düzenli olarak spor ve beden hareketi atölyeleri gerçekleştirildi. Projenin tüm aşamalarına 25 saha çalışanı, gönüllü ve uygulayıcı eşlik etti.

Rapora konu olan projenin etkisinin izlendiği kurumlar:

Sulukule Gönüllüleri Derneği: 2010 yılında, yıkımın psikososyal etkilerini hafifletmek ve bölgedeki okul terkini önlemek amacıyla İstanbul, Karagümrük'te kuruldu. Dernek risk altındaki, dezavantajlı, ayrımcılığa maruz kalmış gruplarla hak temelli faaliyetler organize ediyor. Derneğin hedef kitlesini 6-18 yaş grubundan, özellikle Sulukule'nin yıkım zamanından bu yana takip edilen çocuklarla farklı etnik gruplara mensup (Roman, Kürt, Türk ve Suriyeli gibi) ve farklı ihtiyaçları olan çocuklar oluşturuyor. Bölge okullarıyla işbirliği içinde öğretmenler, psikolojik danışmanlar, okul yöneticileri, veliler ve çocuklar ile sistemli bir şekilde çalışmalar yürüterek çocukları sosyal ve psikolojik yönden güçlendirmeyi ve çocukların okula devamlılığını artırmayı amaçlıyor.

İzmir Koruyucu Aile Derneği: 2016 yılında, İzmir'de kurum bakımında yaşayan daha fazla çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, nitelikli koruyucu aile sayısının artırılması ve

mevcut koruyucu ailelerle çalışmalar yürütmek amacıyla kuruldu. Dernek, koruma altındaki çocukların yüksek yararını gözeterek, İzmir’de Koruyucu Aile sistemine yönelik farkındalık çalışmaları ile nitelikli koruyucu aile sayısının artırılmasını hedefliyor. Koruyucu aile sistemindeki çocuklar, koruyucu aileler ve üyeler için yardımlaşma ve dayanışma ortamını sağlamak üzere çocuklara ve ailelere yönelik hak temelli çalışmalar yürütüyor.

Malatya Şam Derneği: “Suriyelilerle Dayanışma ve Eğitim Derneği” adı ile 2015 yılında resmîyet kazanan Malatya Şam Derneği, ulusal düzeyde faaliyet gösteren yerel bir dernektir. Dernek, Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmış, sığınmacı, misafir durumundaki, kamplar dışında yaşayan Suriye uyruklu vatandaşların Türkiye’de karşılaştıkları maddi ve manevi sıkıntılara ekonomik ve sosyal yardımlarla çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Bu sebeple, eğitim, koruma ve psikososyal destek faaliyetlerini önceliklendirerek çalışmalarını yürütüyor.

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği: Kısa adıyla Mülteciler Derneği, 2014 yılında ülkesinden ayrılmış ve uluslararası koruma ihtiyacı olan insanların sorunlarına çözüm aramak amacıyla kuruldu. Başta mültecilerin temel sorunları olmak üzere tüm yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesine destek olmak ve toplumla uyumlarının hızlı bir biçimde sağlanabilmesi için özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları ile işbirliği halinde çalışıyor.

Toplumsal Gelişim ve Eğitim Derneği Cumhuriyet Halk Evleri Bodrum Şubesi: Türkiye çapında 17 şubesi bulunan Cumhuriyet Halk Evleri’nin Bodrum şubesi 2012 yılında kuruldu. Dernek, Anadolu’nun farklı yerlerinden Bodrum’a göç eden dezavantajlı ailelere ve çocuklara eğitim, sanat ve kültür yoluyla ulaşarak bireysel ve sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlıyor. Halkın gereksinimlerine yönelik çeşitli eğitim ve hizmetler üretiyor, ihtiyaç sahiplerinin yerinde hizmet almasını sağlıyor.

Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği: Kadınların ve kız çocukların insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için 2008 yılında kuruldu. Toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla yürüttüğü çalışmalarla kız çocukların eğitime erişimi, güçlenmesi ve katılım hakkını savunur. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve bu eşitsizliğin kadınların ve kız çocukların yaşamında hangi olumsuzluklara neden olduğunu görünür kılmak amacıyla eğitim hakkı, erken yaşta ve zorla evlilikler, hak temelli medya okuryazarlığı başta olmak üzere ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma ve çalışmalar yürütüyor.

Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı: 2000 yılında, felaket ve sıkıntı yaşayan insanların, özellikle de dünya nüfusunun en dezavantajlı kesiminin hayatlarını iyileştirmeye katkıda bulunmak üzere kuruldu. Vakıf, tüm insanların eşit olarak yaratıldıklarına ve onurlu bir yaşam sürdürmeye, barınmaya, beslenmeye, sağlık hizmetlerinden yararlanmaya, eğitim görmeye ve insanca yaşamaya uygun standartlara sahip olma hakları olduğuna inanır. Bu inançla, 20 yılı aşkın bir süredir, bu alanlarda projeler tasarlıyor ve uyguluyor.

YÖNTEM

Kapsam

Bu rapor hazırlanırken niteliksel araştırma yöntemlerinden yararlanıldı.

Atölye uygulayıcıları ve gönüllüleri tarafından, her atölyenin bitiminde 'atölye değerlendirme formları' dolduruldu. Atölye değerlendirme formları 5'li veya 10'lu ölçek yerine, 2019-2020 döneminde SGD gönüllülerinin odak grup toplantılarında, fazla ölçekli sorularda seçmekte zorlandıklarını söylemeleri üzerine, cevaplar 3'lü ölçeğe uyumlu olacak şekilde hazırlandı (Form örneği için EK 1'e bakınız). Rapordaki yüzdeler, bu formdaki yanıtlardan süzülerek hesaplandı.

28 Mayıs-30 Haziran 2021 tarihleri arasında atölyelere katılan çocuklar, çocukların bakımverenleri, atölye uygulayıcıları ve gönüllüleri ile odak grup görüşmeleri ve bireysel görüşmeler yapıldı (Soru akışı için EK 2'ye bakınız). Toplam 10 çocukla randevulaşıldı, 9 çocukla görüşüldü; 6 bakımverenle randevulaşıldı, 6 bakımverenle görüşüldü; 13 uygulayıcı ve gönüllü ile randevulaşıldı, 10 uygulayıcı ve gönüllü ile görüşmeler tamamlandı. Bilgiler sadece atölyeye düzenli olarak katılan değil, zaman içerisinde çeşitli sebeplerle atölyelere katılmayı bırakmış çocuklardan da toplandı. Bu çerçevede SGD'de atölyelere katılmayı bırakmış 2 çocukla görüşme yapıldı.

Son olarak, eğitime katılan STK'lar için düzenlenen süpervizyon notlarından yararlanıldı.

Çocuklarla görüşmeleri yapan kişilerin doğrudan çocuklarla ilişkilenen ve birebir tanışıklığı olan kişiler olmasına özen gösterildi. Görüşmeye başlamadan önce, görüşmenin amacı anlatılarak sözlü izin ve onay alındı.

Tüm soru setleri ve görüşme akışları SGD ekibi tarafından hazırlandı, eğitime katılan STK'larla paylaşıldı. Tüm izleme süreci aynı soru setleri ve görüşme akışları çerçevesinde yürütüldü. Böylece SGD'nin yaygınlaştırmaya çalıştığı atölye modelinin, eş zamanlı farklı STK'larca uygulanması ve etkilerinin eş zamanlı izlenerek karşılaştırma yapılabilmesi imkânı oluştu.

Kısıtlılıklar

Çalışmanın en büyük kısıtı Covid-19 salgını nedeniyle atölyelerin büyük bir kısmının çevrimiçi ortamda gerçekleşmesi, bu nedenle de teknik donanıma sahip olamayan çocuk grubuna erişimde zorluklar yaşanmasıydı. Bunun yanı sıra, okulların kademeli olarak açılması, belirli dönemlerde tamamen uzaktan eğitime geçilmesi gibi durumlar nedeniyle, çocukların ders programlarında çok fazla değişim yaşandı. Bu durum da, belirlenen atölye saatleriyle bazı çocukların derslerinin çakışmasına yol açtı.

Eğitime katılan altı STK'dan üçü, tüm tedbirlerini alarak atölyelere yüz yüze başladı, diğerlerinden bir tanesi çevrimiçi ortamda tamamladı. Salgın tedbirleri kapsamında uygulanan kısıtlamalar, yüz yüze atölyelerin çeşitli dönemlerde kesintiye uğramasına, dolayısıyla tüm

sürecin aksamasına sebep oldu. Bu durum da, atölyelerin, proje dönemi içinde, beklenen süreden daha uzun sürede tamamlanmasına neden oldu.

Eğitime katılan 4 STK, hedef kitleye ulaşımda yaşadığı çeşitli kısıtlılıklar sebebiyle, tek cinsiyet veya karma (ev sahibi-mülteci gibi) olmayan gruplarla çalıştı.

Etik

SGD, çocuklarla yürüttüğü bütün çalışmalarında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BM ÇHS) başta olmak üzere ulusal ve uluslararası insan hakları standartlarını temel alır. Bu raporun etik çerçevesi oluşturulurken BM ÇHS'nin dört temel ilkesi (ayrım gözetmeme, çocuğun öncelikli yararı, katılım ve yaşama ve gelişiminin desteklenmesi) ve Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) çocuk katılımcılarla yürütülecek çalışmalar için hazırladığı etik ilkeler dikkate alındı. Araştırma etiğinde en önemli husus, katılımcı (yetişkin, çocuk ya da hayvan) üzerinden yarar sağlamama ve ona zarar vermemedir.¹ Tüm görüşmelerde ve raporlaştırma aşamasında bu ilke temel alındı.

Gizlilik ilkesi gereği, katılımcıların kimlik ve iletişim bilgileri görüşmeleri yapan kurumlarda saklıdır. Rapor boyunca herhangi bir katılımcının kimliğini belli edecek hiçbir alıntıya yer verilmedi. Görüşmeye başlamadan önce, görüşülen çocuğa ve bakımverene araştırma hakkında bilgi verildi, katılım konusunda sözlü onayları alındıktan sonra randevu oluşturuldu.

Derneğin Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri² belgesinde değinildiği gibi, çocukların olası risklerden korunması ve çalışmalarda tüm haklarının yaşama geçmesi için azami çaba gösteriyor. İlgili Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri belgeleri eğitime katılan STK'larla da paylaşıldı ve eğitimin bir oturumu bu konuya ayrıldı.

OYUN VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA HALİ İLİŞKİSİ

Mevcut Durum ve İhtiyaçlar

2020 yılının Mart ayında resmi olarak Covid-19 salgınının sebep olduğu kapanma ve kısıtlılıklar, çocukların uzun süre okullarından uzak kalmasına, beraberinde akran desteğinden, oyun ve sosyalleşme imkanından uzaklaşmasına yol açtı. SGD'nin de aralarında bulunduğu 4 kurumun eşgüdüm halinde bir yıldan uzun bir zaman boyunca sürdürdüğü "Covid-19 sürecinde İstanbul'un Farklı Yerlerinde Çocukların Haklarına Erişimi Araştırması" izleme çalışmasının sonuçları da, dezavantajlı ve özel önlemlerle desteklenmesi gereken çocukların haklarına erişimde yaşadıkları eşitsizlikleri ve yaşanan karantilarda en fazla

¹ Araştırma etiğine dair maddeler ve bu maddelere dair geniş açıklamalar Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) tarafından ilk kez 1953 yılında "Ethical Standards Of Psychologists" adıyla yayımlanmış, 2017'de yapılan güncelleme ile "Ethical Principles Of Psychologists And Code Of Conduct" adıyla bir kitapçık yayımlanmış ve etik konusunu 5 maddede toplamıştır. Çocuk gelişimi araştırmaları topluluğu (Society for Research in Child Development-SRCD) özellikle çocuk katılımcılarla yürütülecek çalışmalar üzerinde durarak bu 5 madde üstünden temellendirilmiş ve genişletilmiş 16 maddelik bir etik raporu paylaşmıştır. Detaylı bilgi için: <https://www.srkd.org/about-us/ethical-standards-research-children> ve <https://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf> adreslerine bakılabilir.

² <http://www.sulukulegonulluleri.org/images/yayinlarimiz/cocuk-guvenligi.pdf>

etkilenen grup olduğunu ortaya koydu.³ UNICEF'in yaptığı bir açıklamaya göre, "dünya çapında 18 yaşından küçük çocukların ve gençlerin yüzde 99'u (2,34 milyar çocuk) salgın nedeniyle hareketlerinin bir şekilde kısıtlandığı 186 ülkeden birinde yaşıyor.⁴

Çocukların okuldan uzak kalması, yalnızca akademik anlamda değil, gelişim süreçlerini etkilemesi bakımından da endişeleri doğurur. SGD'nin yaptığı bir başka saha araştırmasında, bu kaygı bakımverenler ve okul psikolojik danışmanları tarafından da dile getirildi.⁵

Benzer şekilde, "Covid-19 sürecinde İstanbul'un Farklı Yerlerinde Çocukların Haklarına Erişimi Araştırması" çerçevesinde yapılan görüşmelerde, çocukların oyun oynamasını, onun iyiliği, sağlığı ve gelişimi açısından taşıdığı temel önemin yeterince anlaşamadığı ifade edildi. Dışarıya çıkmalarının kendilerinden bağımsız bir şekilde kısıtlanması, sokakla ve akranları ile temas kuramamalarının çocukları oldukça zorladığı belirtildi.⁶

Bu raporda da sıkça anılan bir kavram olan "çocuğun iyi olma hali (child well-being)" yaklaşımı şöyle tanımlanabilir "çocuğun yaşam kalitesini ve memnuniyetini ön plana alan ve belirlenmeye çalışılan temel göstergeler çerçevesinde yapabilirliklerini arttırmayı hedefler."⁷ Bu raporda, UNICEF'in araştırmasından referansla, ders dışı faaliyetlere katılım, akran ilişkileri, katılım hakkı gibi öznel iyi olma haline odaklanıldı.

Bu rapora konu olan atölyeler, özellikle Covid-19 salgınında hem okullarından dolayısıyla akran desteğinden, hem de burada adı geçen STK'larda katıldıkları fiziksel, sosyal ve bilişsel becerilerini geliştirmeyi hedefleyen buluşmalardan uzak kaldıkları dönemde, çocukların iyi olma halinin oyunla desteklenmesi ihtiyacından ortaya çıktı.

Değişim Teorisi

Sosyal etki öğrenmek, harekete geçmek ve hesap verebilir olmak için ölçülür. Değişim teorisi ise sosyal etki çerçevesinde kurumun çizdiği yol haritasıdır. Değişim teorisi içinde yer alan nihai amaç kavramı, ulaşılmaya çalışılan ya da katkı yapılmak istenen uzun döneme yayılan geniş kapsamlı değişimleri ifade ederken, amaç ise toplumsal değişimleri içerir.⁸

SGD'nin pandemi dönemi için belirlediği değişim teorisi, bu projenin de değişim teorisini oluşturdu.

Nihai amaç: Çocukların iyi olma halini desteklemek

Amaç: 10-14 yaş grubu çocukların spor ve beden hareketlerinin kullanımı ile sosyal

³ <http://covid19cocukhaklariizleme.org/uploads/pdf/d21d7117bcfcf2979b2d2d8438ba42ef.pdf>

⁴ "UNICEF: Çocukların Salgınin Gizli Mağdurları Olmasına İzin Vermeyelim", bianet, 10.Nisan.2020, <http://bianet.org/bianet/print/222758-unicef-cocuklarin-salginin-gizli-magdurlari-olmasına-izin-vermeyelim> Erişim tarihi:

⁵ Sulukule Gönüllüleri Derneği, "Normal! Derslerin Olduğu Bir Yer İşte...": Çocukların Gözünden Okul ve Oyun Araştırma Raporu, Haziran 2021.

⁶ <http://covid19cocukhaklariizleme.org/uploads/pdf/d21d7117bcfcf2979b2d2d8438ba42ef.pdf>

⁷ <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7ocuklar%C4%B1n-g%C3%B6z%C3%BCnden-%C3%A7ocu%C4%9Fun-iyi-olma-hali-olanlar%C4%B1n-ve-g%C3%B6stergelerinin-tan%C4%B1mlanmas%C4%B1>

⁸ <https://kusif.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/KUSIF-Sosyal-Etki-Olcumlemesi-Kilavuzu.pdf>

anlamda güçlendirilerek iyi olma hallerinin desteklenmesi

Değişim	Ara Değişimler	Göstergeler
İyi olma halinin artması	Kendini ifade etme becerisi artar.	Atölyeler sırasında yaşanan bağlantı, ses, görüntü gibi teknik sorunlara rağmen atölyeye dahil olma Atölyeler boyunca çocukların birbirleriyle ve atölyedeki yetişkinlerle iletişim kurma biçimlerindeki değişim
	Duygularını ifade etme becerisi artar.	Atölyeler boyunca çocukların duygularını tanıması, anlamlandırması ve duygularından bahsetmesi
	Akranları ile ilişki kurma becerisi gelişir.	Ekipte birbirini tanımayan çocukların olmasına karşın atölye ekibi olabilme becerisi Çocukların kendi aralarında güven bağı kurması Çocukların atölye boyunca ekip arkadaşlarını gözetmesi Çocukların kendi aralarında ve atölyedeki yetişkinlerle beraber bir ekip olabilmesi
	Bedensel sağlamlığı artar.	Çocukların hareketli kısımlarda dahil olması Atölye sırasında gördüğü hareketleri, atölye harici zamanlarda kendisinin evde uygulaması
	Katılımı artar.	Çocukların atölye günü ve saatini kendisinin hatırlaması Kız ve oğlan çocukların

		<p>katılım derecesi, aralarında bir fark olup olmadığı</p> <p>Ev sahibi ve mülteci çocukların katılım derecesi, aralarında bir fark olup olmadığı</p> <p>Çocukların atölyenin hangi kısmında daha fazla dahil olduğu (oyun, değerlendirme)</p>
--	--	--

Atölyeler

Atölyeler çocuğun iyi olma halini destekleyen ve SGD'nin 2016 yılından bu yana sahada uygulayıp çocuklardan aldığı öneriler ışığında güncellediği, Covid-19 salgınının getirdiği çevrimiçi atölye kurgusu için yeniden yorumladığı farklı temalarda oluşturuldu. Hem SGD hem de eğitime katılan farklı STK'lar kendi sahalarında düzenli olarak 8 hafta boyunca 9 farklı çocuk grubu ile çocuk güvenliği ve çocuk koruma, iyi olma hali, beden ve duygu farkındalığı, iletişim, birlikte yaşam, ayrımcılık, akran zorbalığı temalarında oyunları oynadılar. Atölyelere 3 kurum yüz yüze, 4 kurum çevrimiçi ortamda başlamışken, 2 kurum yüz yüze, 5 kurum çevrimiçi ortamda tamamladı.

Hem yüz yüze hem de çevrimiçi ortama uyarlanmış oyunların tüm akışı "Oyuna Alan Aç"⁹ isimli kılavuz ile yayımlandı. Bahsi geçen kitapçıkta, oyunları kullanma yöntemi, grubu oluşturmaya dair öneriler, atölye gönüllüleri ve uygulayıcılarının rolü gibi pratik bilgilere de yer verildi.

BULGULAR

Etki değerlendirme süreci boyunca toplanan veriler, değişim teorisinde belirlenen göstergeler çerçevesinde SGD ve eğitime katılan STK'lardaki sonuçlar karşılaştırılarak yorumlandı.

Kendini ifade etme becerisi: "Kendimizi ifade etme hakkımız var."

Bu başlık altında, çevrimiçi atölyeler esnasında çocukların yaşadığı bağlantı, ses, görüntü gibi teknik sorunlar, çocukların birbirleriyle, bakımvereniyle ve atölye uygulayıcısı ve gönüllüleriyle iletişim kurma biçimindeki değişimlere bakıldı.

SGD atölyelerine katılan çocuklar arasında, atölyeler esnasında bağlantı ile ilgili teknik sorunlar yaşadıklarını söyleyenler oldu. Diğer STK'ların atölyelerine katılan çocukların çoğunluğu ise bu türden bir sorun yaşamadığını söyledi. Benzer şekilde bakımverenlerle

⁹ Sulukule Gönüllüleri Derneği, "Oyuna Alan Aç Uygulama Kılavuzu", Nisan 2021

yapılan görüşmelerde, SGD'nin atölyelerine katılan çocukların bakımverenleri teknik sorunlar yaşadıklarını söylerken, diğer STK'ların atölyelerine katılan çocukların bakımverenleri genelde sorun yaşanmadığını anlattı. SGD atölye uygulayıcıları ve gönüllüleri de görüşmelerde, çocukların yaşadığı bu soruna değindi.

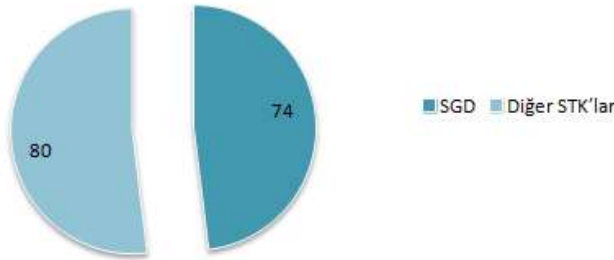
Ek olarak, gönüllülerden bir tanesi, aileden birilerinin de atölyeye dahil olduğunu, bu durumun çocuğun özel alanını etkilediğini vurguladı.

“Şöyle bir problem vardı bizde atölyedeki bir çocuğun ailesinden biri hani atölyenin içine dahil oluyordu, bizimle iletişime geçmeye başlıyordu benim için baya büyük bir problemdi. Çünkü o atölyenin o çocuğun özel alanı olması gerekiyor. Zaten evde de o özel alanı yaratmak çok zorken bir de aileden biri dahil oluyor oluyordu.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK'lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, atölyelerin çocukların kendini ifade etme becerisine katkısı SGD'de yüzde 74, diğer STK'larda yüzde 80 olarak ortaya çıktı. SGD gönüllüleri çocukların atölyeler boyunca kendileri ile kurdukları iletişimin de geliştiğini gözlediler. Atölyeler esnasında SGD'de yüzde 85, diğer STK'larda yüzde 97 oranında herhangi bir şiddet yaşanmadı.

Kendini ifade etme becerisi arttı (%)

“Mesela birkaç atölyede daha felsefik düşünsel, yaş grubunun da bir tık daha büyük olduğu bir grup olduğu için, daha konuşmaya özellikle pandemiye de konuştuğumuz atölyeler gerçekleşiyordu. Aslında burada çocukların kendi fikirlerinin birbirleriyle tartıştıkları bir ortam oldu artık. Bizden çıkıp çocukların kendileriyle ‘a şu arkadaşım şöyle söylüyo buna katılmıyorum’ diyip, diğerinin arkadaşına cevap verip, kendi argümanlarını tartışabiliyor olması, kendi aralarında bu iletişim dinamikleri bence gelişme olarak ortaya çıktı. Bu aklımda çok kalıcı oldu benim.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

“Bir iki tane çocuk ben ilk başladığımda biraz daha sessiz ve çekingendi ve sonlara doğru açıldıklarını ve o grup içinde çok daha rahat hissettiklerini gözlemledim.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

Atölye uygulayıcıları ile yapılan görüşmeler de, değerlendirme formu sonuçlarını destekler niteliktedir. Hem SGD, hem de diğer STK'lardaki uygulayıcılar, çocukların atölyeler boyunca iletişim kurma biçimlerinin geliştiğini anlattı.

“Onlarla da aramızda bir bağ kurduğumuza inanıyorum artık hani daha samimiyiz böyle nasılsın nasıl gidiyor kısmından daha böyle genel değil de spesifikleştirerek anlatmaya başladılar.”

Uygulayıcı görüşü (diğer STK'lardan)

“ (...) hiç tanımadığımız, beni de tanımayan bir ortama geldi [atölye katılımcısı çocuklardan birisi]. Ekipte zaten farklı farklı çocuklar da var. Ve çok sessiz bir çocuktü. Ve hani soru soruyorsun ve sorunun sadece cevabı geliyor. Tek kelime. Adım adım ilk atölyelerde böyle tek kelime tek kelime, soruyorsun peki tamam devam ederken artık böyle iyice alıştı atölyeye, atölyedeki insanlara da alıştı. Biraz onun etkisi de şöyle oldu. Gruptaki diğer çocukların böyle arkadaşlarını destekleyici bir tavrı vardı. Özellikle bir çocuğun orayı böyle yumuşatan onu da dahil etmeye çalışan bir yerden sözler söylüyordu. (...) Onun güvende hissediyor olması, her şeye rağmen online olmasına rağmen ve hani bu çok kısa sürede gerçekleşmesi bana iyi geldi. Ona da iyi geldiğini düşünüyorum bu sürecin ve zaten devam etmesini istiyor atölyenin bazen annesi yazıyor hala atölye olacak mı diye.”

Uygulayıcı görüşü (SGD'den)

Görüşülen bakımverenler de gönüllüleri ve uygulayıcılarla paralel konulardan bahsetti. Çocuklarının kendileri ile iletişimlerinde veya kendini ifade etme biçiminde değişim gözlediklerini belirttiler.

“Değişiklikler oldu. Özellikle çocuk hakları konusunda hem kardeşim hem de kuzenlerim sürekli benim haklarım var, seni ... Hoca'ya şikâyet edeceğiz. Bizim oyun hakkımız var, kendimizi ifade etme hakkımız var diyorlar.”

Bakımveren görüşü (diğer STK'lardan)

“Konuşması ve heyecanı arttı.”

Bakımveren görüşü (diğer STK'lardan)

Görüşülen çocuklar da, atölyelerde kendilerini rahatça ifade etmelerine alan açıldığını, atölyelerin desteği ile herhangi bir konuda düşüncelerini ifade etmeye başladığını veya bunun için çabaladığını anlattı.

“Burada konuşulanları arkadaşlarıma anlatıyorum, onların da katılmasını istiyorum. Bir kere arkadaşım maskesini çıkartmıştı, ben de ona çıkarmamasının nedenlerini anlatmıştım. Yaptığımız sporları arkadaşlarıma da gösterdim ve onlarla yaptık.”

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

“Düşündüklerimi söylememe izin veriliyordu. Zaman yetmese de 5-6 dakika daha uzatıyorduk.”

Çocuk görüşü (SGD'den)

“Eve gidip kardeşlerime anlatıyordum öğrendiklerimi bazen de aynı oyun yaptık evde.”

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

Duygularını ifade etme becerisi: “Konuşmak istersem konuşurum”

Bu başlıkta, çocukların atölye esnasında hoşlandığı ve hoşlanmadığı durumlar, atölyeler aracılığı ile duygularını ifade etmelerindeki değişimler incelendi.

SGD ve diğer STK atölyelerine katılan tüm çocuklar atölyelerden hoşlandığını; atölyelerde sohbet etme, video izleme, mahremiyet hakkında konuşma, çocuk hakları hakkında konuşma, çeşitli egzersizler gibi konuları hatırladıklarını anlattı.

“Canım sıkıldığı zaman falan atölyenin gelmesini bekliyordum.”

Çocuk görüşü (SGD’den)

“Atölye olmasa ne yapacaktım, canım sıkılırdı.”

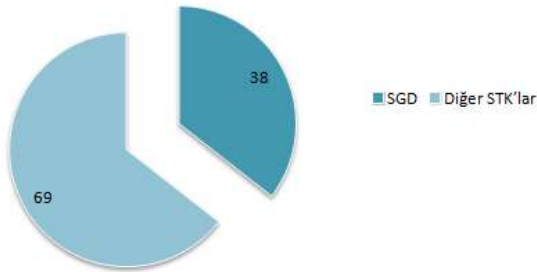
Çocuk görüşü (SGD’den)

“[en çok aklında kalan atölye hakkında konuşuyor] Mahremiyet oyunu, çünkü özelimi daha iyi netleştirdim.”

Çocuk görüşü (diğer STK’lardan)

SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK’lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, atölyelerin çocukların duygularını ifade etme becerisine katkısı SGD’de yüzde 38, diğer STK’larda yüzde 69 olarak ortaya çıktı. Atölye uygulayıcıları da, değerlendirme formunu destekler şekilde, atölyelerin çocukları duygusal anlamda desteklediğinin altını çizdi.

Duygularını tanıması, adlandırması arttı (%)

“Bir tane çocuk vardı atölyede, (...) buluyoruz, nasılsın diyoruz, direkt ben kötüyüm, diyordu. Hani açık açık ben kötüyüm, bundan önce bilgisayar oynuyordum, şimdi buraya geldim, diyordu. Yani annesinin zoruyla katıldığı çok barizdi, bunu saklamaya da çalışmıyordu açık açık söylüyordu. Ben çok takdir ediyordum. Yani en azından dürüsttü ve kendini açıkça ifade ediyordu.”

Gönüllü görüşü (SGD’den)

“İlgisini çekmiyorsa konuşmuyordu ama ilgisini çektiği zamanlar oldu mesela orada kendi biz sormadan bizimle birşeyler paylaştı. Hatta şey, duygularını çok ifade ettiği için ne düşündüğünü direkt anlıyorduk. Mesela ona da soru soruyorduk, sen ne düşünüyorsun diye. bir gün şey dedi, ya hani ben konuşmak istersem konuşurum, niye bana soru soruyorsunuz, diye belirtmişti mesela.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

“Biz atölyede nasılsınızla başlayıp oraya hava durumu eklemiştik. Her hafta hem başında hem sonunda tekrar ediyorduk, şimdi nasılız diye. Ve nasılsınız sorusunda da başlarda herkes çok basit şekilde aynı, şunu yaptım bunu yaptımla geçiyordu. Nasılsınızın altında o duygu yoktu. Son haftalara doğru birbirimize daha da alıştıktan sonra hem mevsim, hava durumu aktarımlarında böyle bir farklılıklar olmaya başladı. Orayı çeşitlendirdiler o duyguyu aktarıırken. Hem de nasılsınızda daha detaylı anlatmaya başladılar. Ben bugün işte şöyle oldu, dışarı çıktım arkadaşlarımı gördüm mutlu oldum bana iyi geldi demeye başladılar mesela ya da evde çok sıkıldım ama kardeşimle şunu yaptık. Birazcık sıkılmamı engelledi. Böyle birazcık detaylandırmaya başlamışlardı.”

Uygulayıcı görüşü (SGD'den)

“Özellikle erkek çocuklarda farkettim bunu erkek çocuklar daha fazla açık oldular aslında iletişime daha fazla kendilerini anlatmaya daha hevesle anlatmaya başladılar aslında bir süre sonra kızlarda da öyle ama erkek çocuklarda daha çok farkettim.”

Uygulayıcı görüşü (diğer STK'lardan)

Benzer şekilde bakımverenlerle yapılan görüşmelerde, diğer STK'ların atölyelerine katılan çocukların bakımverenlerinin yarısı çocukların kendileriyle daha fazla şey paylaştığını farkettiğini söyledi.

“Zaten konuşkan çocuklardı ama eğitimden sonra özgüvenleri arttı. Daha da yürekli konuşmaya başladılar.”

Bakımveren görüşü (diğer STK'lardan)

Akranları ile ilişki kurma becerisi: “Güzel bir takım olduk”

Bu başlıkta, atölye grubunun bir ekip gibi davranma becerisine yönelik değişimler incelendi.

SGD atölyelerine katılan çocukların bir kısmı atölye grubundaki tüm çocukları tanıdığını söylerken, bir kısmı grupta tanımadığı çocuklar da olduğunu, onlarla oyun oynarken 'utanmış' hissettiğini söyledi. Diğer STK'ların atölyelerine katılan çocuklar da, atölye grubundaki tüm çocukları tanımadıklarını, ama onlarla oyun oynamanın da zevkli olduğunu söyledi. Tüm çocuk gruplarında, birbirleriyle ilişki kurabilseler de, ekibin veya topluluğun olduğundan tam olarak bahsedemeyiz.

“X. İki tane kız vardı. Onları mesela hiç tanıımıyordum. Ama aslında çok yakınımdaymış.

Y: Arkadaş oldunuz mu peki atölyeden sonra?

X: Arkadaşız değil de karşılaştığımızda selamlaşıyoruz.”

Çocuk görüşü (SGD'den)

“En başlarda biraz utandım.”

Çocuk görüşü (SGD'den)

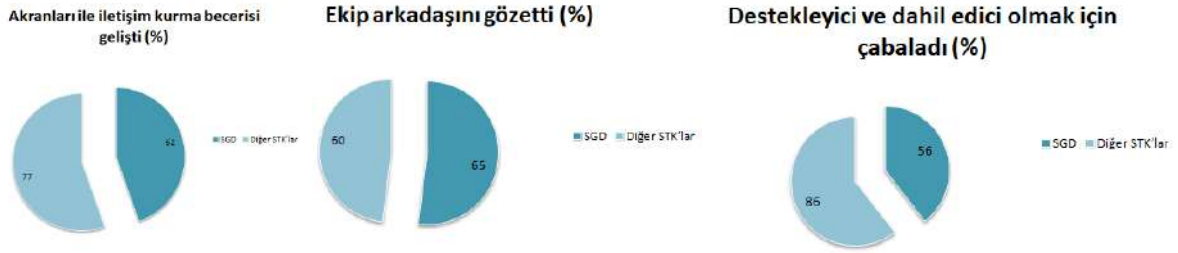
“İletişimim iyiydi ama arkadaş olduğumuzu düşünmüyorum. Belki yüzyüze olsaydık olabilirdi.”

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

"Atölyede çocukların hiçbirini tanıımıyordum aslında ama onlarla beraber oyun oynamak keyifli hissettirdi."

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK'lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, atölyelerin çocukların akranları ile iletişim kurma becerisine katkısı SGD'de yüzde 62, diğer STK'larda yüzde 77 olarak ortaya çıktı.

Atölye topluluğu bir ekip olabildi mi sorusuna, SGD'deki çocuklardan evet ve biraz yanıtları, diğer STK'lardaki çocuklardan evet ve hayır yanıtları birbirine eşit şekilde alındı. Diğer STK'lardaki atölyelere katılan çocuklar arasında ekip olamama durumu, gruptaki çocukların katılımlarının düzenli olmamasına bağlandı.

"Evet, aslında biz birbirimizi tamamlıyorduk."

Çocuk görüşü (SGD'den)

"Güzel bir takım olduk, bazen bazı kişilerin farklı fikirleri oluyordu. Bu kötü bir şey değil, herkes özgür, bazen anlayamıyoruz ama takım oluyoruz."

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

"Katılım konusunda düzenli olsalardı olabilirdik."

Çocuk görüşü (diğer STK'lardan)

Benzer konuda, atölye değerlendirme formunun sonuçlarına göre çocukların ekip arkadaşını gözetmesi SGD'de yüzde 65, diğer STK'larda yüzde 60; destekleyici ve dahil edici olmak için çabalaması SGD'de yüzde 56, diğer STK'larda yüzde 86 oldu. Atölye uygulayıcıları da, teknik sorunlara, çevrimiçi atölyelerin tüm zorluklarına rağmen kısmen ekip olabildiklerini hissettiklerini anlattı.

"Bir tane çocuk var her hafta hevesle gelen hani onda sürekli bir bağlantı problemleri ya da kamera problemleri oluyordu hani o ekiplilik ekip olma haline yüzyüze olan kadar hissedemedim açıkçası."

Gönüllü görüşü (SGD'den)

"Bence o işleyişin daha farkına vardıktan sonra haklarının korunduğu bilincini bir şekilde hissettikten sonra o güvenilir ortamı onlar da tatmaya başladı benim kendi hissiyatım bu şekilde."

Gönüllü görüşü (SGD'den)

"Aman görüntü, aman ses, içerik de şöyleydi de, aman o çocuk gelmedi de, bugün onu bir arasak mıydı da... uğraşırken normalde daha çok söz alıp daha uzun anlatacak düşündüğüm"

çocukları da yorduk, beklettik. Oradan da mesela o söz almaların azaldığını hissettiğim yerler de oldu benim. Bir de böyle bunu olumsuz hikaye olarak da yazabiliriz.”

Uygulayıcı görüşü (SGD’den)

“İkinci görüşmemizdeydi galiba. Sınıf içinde yaşadıkları zenefobiyayı ayrımcılıkları anlattıklarında braz onu hissettim aslında. Türkiye’de arkadaşları onlara sorduğu saçma sapan sorulardan dem vurduklarında vs orda bir hissetmeye başlamıştım gerçekten. (...) Beni biraz güvenli buldular o noktada. Zaten hani buldukları ortamda herkes Suriyeliydi katılımcılar, ama ben değildim mesela. Ama o güveni inşa ettik ve bana çok rahat şekilde anlatmaya başladılar bu çok hoşuma gitmişti.

Uygulayıcı görüşü (diğer STK’lardan)

Benzer konuda bakımverenler arasında SGD görüşmelerine katılanlar çocuklarının arkadaşlarına karşı davranışlarında farklılıklar gözlediğini anlattı.

“Tabi atölyelerden sonra arkadaşlarıyla şey oluyor yani sosyalleşmesi falan güzel oldu.”

Bakımveren görüşü (SGD’den)

Bedensel sağlamlık: “Alanım çok fazla yoktu.”

Bu başlık altında, çocukların atölyede hareket edilen kısımlara katılıp katılmadıkları, yapılan egzersizleri atölye dışında da kullanıp kullanmadıkları ile ilgili değişimlere bakıldı.

Görüşme yapılan çocuklardan SGD atölyelerine katılanlar hareketli kısımlara kısmen katıldığını, katılmama sebebi olarak utandığını anlatırken, diğer STK’lardaki atölyelere katılan çocukların neredeyse tamamı hareketli kısımlara katıldıklarını anlattı. Katılmayan çocukların çevrimiçi atölye grubundan olduğu ve evde kendine ait özel alan oluşturma zorluğu sebebiyle katılamadığı anlaşıldı.

“Bir keresinde canım sıkıldı. A. Ablanın bana gösterdiği hareketi yapmıştım hoşuma gitmişti.”

Çocuk görüşü (SGD’den)

“Başta istemem ama sonra katıldım.”

Çocuk görüşü (diğer STK’lardan)

“Hem çok keyif alamadığım için, hem de alanım çok fazla yoktu.”

Çocuk görüşü (diğer STK’lardan)

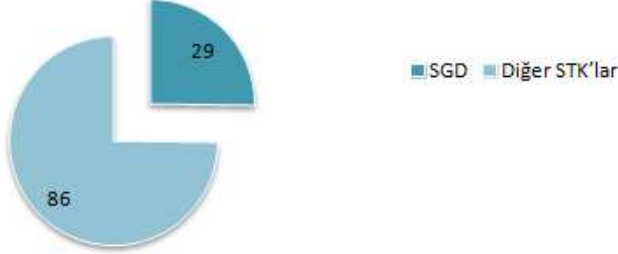
SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK’lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, SGD’de yüzde 29, diğer STK’larda yüzde 86 oranında çocuklar hareketli kısımlarda katıldı. Hiç kuşkusuz ki, bu sonuçta diğer STK’lar arasında 3 STK’nın atölyeleri yüzyüze uygulamasının payı yüksektir. Benzer şekilde SGD uygulayıcıları çocukların hareketli kısımlarda ‘az’ katılımcı olduğunu söylerken, diğer STK uygulayıcıları katılımcı olduklarını anlattı.

“Çocuklar hareket ederken daha çok eğleniyorlar ve sosyal becerileri daha çok geliyor. Başlangıçta görüntüleri tamamen kapalıydı. Hareketleri yapmaya başladıklarında görüntülerini açtılar. Aslında görüntülerini açmaya hazırlar ancak onlar için aktif geçmeyen atölyelerde açmak istemiyorlar gibi bir varsayımda bulunabilirim.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

Atölyenin hareketli kısımlarında katılımcıydı (%)

Görüşülen çocuklara, oyunlardaki egzersizleri veya ısınmaları, atölyeden sonra deneyip denemediklerini sorduğumuzda, hem SGD atölyelerine, hem de diğer STK atölyelerine katılan çocuklar denediklerini söyledi. Benzer şekilde görüşülen bakımverenler de, bu sonucu destekler şekilde çocukların yapılan hareketleri denediklerini, evdeki kardeşlerine gösterdiklerini anlattı. Çocukların hareketleri denemeye isteklilikleri de vurgulanması gereken bir değişimdir.

"Vücuduma iyi geliyor yapıyorum bazen."

Çocuk görüşü (SGD'den)

"Sinirlendiğimde falan bazen yapıyorum."

Çocuk görüşü (SGD'den)

"Yapıyor, evde yapıyor. Spor hareketlerini bazen yapıyor. Zaten fiziğe gittiği için de sürekli evde, bazen yapıyoruz."

Bakımveren görüşü (SGD'den)

"Kardeşlerine öğretti onlarla oynadı."

Bakımveren görüşü (diğer STK'lardan)

Çevrimiçi atölyelerin en büyük zorluklarından bir tanesi görüntü ve/veya ses kapalı iken çocuğun orada olup olmadığından, hareketlere katılıp katılmadığından emin olamama durumu oldu. SGD gönüllüleri ve uygulayıcıları, bu durumda iken, çocuklara, onlara güvendiklerini söylediklerini, ses tarif etmesini istediklerini veya mesaj yolu ile yazmalarını istediklerini anlattı.

"El kol kaldırılınca çok hareket sesi duyulmuyor. Hani ısınmada en azından öyle olunca tam da bilemiyoruz. (...) orda en azından şunu yapmayı tercih ettik çocuklara size güveniyoruz, kameranız kapalı kalsın ama biz size güveniyoruz, lütfen bizimle birlikte hareketleri yapın."

Gönüllü görüşü (SGD'den)

"Oyun şeklinde ısınma hareketleri yapıyorduk ve işte kamerasını açamayan bir çocuk vardı. Napcaz napcaz diye düşünürken, çocuk dedi ki, ben kameramı açamıyorum ama size ne yaptığımı betimlesem ve siz o hareketi yapsanız olur mu, dedi mesela ve o şekilde bir çözüm bulduk. O gün o oyunu o şekilde tamamlamıştık."

Gönüllü görüşü (SGD'den)

“Biz birkaç hareket gösterip işte biz şöyle yapıyoruz böyle yapıyoruz dediğimizde gerçekten kapalıydı ama sonra çocuklardan birine sen hiç buna benzer hareketler biliyor musun göstermek ister misin dediğimizde o atölyede ilk defa tek kamerası olmayan çocuk hariç herkesin kamerasının açıldığı atölye. Çünkü işte çocuklar beden eğitimi dersinden işte bilen var. Boks gittiği için bilen var. İşte harici başka bir kursa gittiği için ısınma hareketlerine aşına olanlar var. Onlarda açılıp birkaç kere onlar bize bazı hareketler gösterdi. Bir yanda gönüllüler de onların gösterdiği hareketleri yapıyor. O hoşlarına gitti işte. Sonra hatta çok ilginç bir sonraki hafta çocuklardan biri arayıp şey dedi. Abla ısınma hareketi yapacaksak eşofmanı mı giyeyim mi dedi.”

Uygulayıcı görüşü (SGD'den)

“Gerçekten telefon ve bilgisayarla bağlantı olmak çok garip çok farklı. Çünkü telefonu masaya koyup telefon tavana bakarken karşısına geçip hareket yapıyor ama biz salonu görüyoruz. O telefonu bir yere yaslamak, onu işte karşına geçip ayarlamaya çalışmak bir dert. Bir de bir yandan evin içinde bu sırada bir hareket varsa odaya birinin geldiğini birinin gittiğini ses görüyorlarsa orayı böyle koşa koşa telefonu kapatmaya görüntüyü kapatmaya gidiyorlardı. Yani o zaten o mahrem alanda olmuyor olmaları bir de bir yandan evde birileri varken böyle telefonun karşısına geçip hareket ediyor olmak falan zorluyordu onları. Napıyorsunuz geliyor arkadan. İşte beden dersimi şakaları geliyor falan. Evde herkes çekirdek televizyon izlerken biri orada hoplamaya zıplamaya başlıyor. Ortamda da bir uyumsuzluk vardı.”

Uygulayıcı görüşü (SGD'den)

Katılım: “Oğlanların yanında konuşmak istemedim.”

Bu başlıkta, çocukların atölye günü ve saatini kendilerinin hatırlayıp hatırlamadıkları, kız-oğlan veya ev sahibi grup-mülteci grup arasından hangilerinin daha katılımcı olduğu, oyunlarda veya değerlendirme kısımlarında çocukların hevesli olup olmadıkları gibi konulardaki değişimler incelendi.

Hem SGD, hem de diğer STK'ların atölyelerine katılan çocukların neredeyse tamamı atölye günü ve saatini kendilerinin hatırladıklarını söyledi. Benzer şekilde tüm bakımverenler de çocukların atölyelerini kendilerinin takip ettiğini, çünkü çok istekli olduklarını anlattı.

“Ben sadece bir kere hatırlamadım. Onun dışında hepsinde hatırlıyordum.”

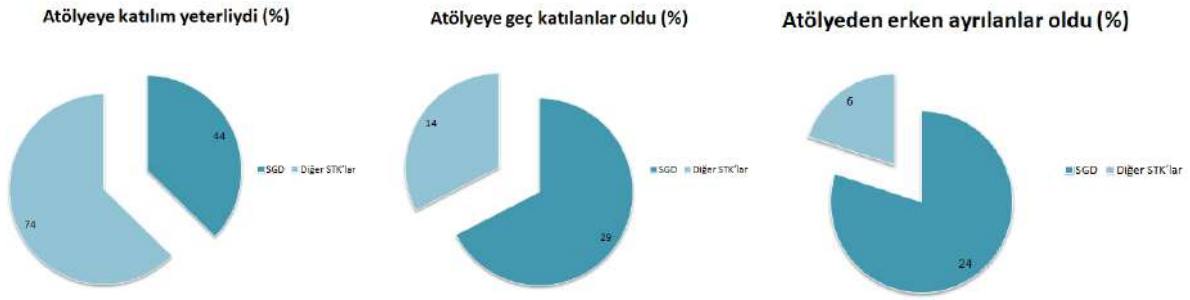
Çocuk görüşü (SGD'den)

“Telefona zaten alarm kurmuştum. Çaldığı gibi direk giriyordu hocam.”

Bakımveren görüşü (SGD'den)

SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK'lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, çocukların atölyeye devamı SGD'de yüzde 44, diğer STK'larda 74 oranında yeterliydi. SGD formlarında atölyelere yüzde 29 oranında geç katılan çocuklar olduğu belirtildi. SGD uygulayıcıları arasında çevrimiçi atölyelerin meydana getirdiği zorluğun, katılımı ve çocuğun atölye esnasında tüm duyu organları ile orada olmasını engelleyen durumlar olduğu örneklendirildi. SGD'de atölyeye katılmayı bırakan çocuklardan birisi, ders programının değişmesi, hali hazırda katıldığı başka bir spor dersi ile

atölye saatinin çakışması nedeniyle, diğeri ise, tableti kırıldığı için teknik gerekçelerle atölyeye dahil olmayı bıraktığını ifade etti.

“Atölyeye geldiğinde çok istekli olan ama atölyenin başlangıcında unutan çocuklar da vardı. Ben şeye bağlamıştım en son, bu tamamen benim fikrim, artık hani bu eve kapanmalar falan bir senedir hayatımızda okullar falan da kapatılınca ve online eğitime geçince çocukların bir noktada evle okul hayatları da tamamen karışmış durumda oluyor ve hani her şey bilgisayarla televizyon üzerinden yaptıkları için ben şey düşünmüştüm hani artık bu tarz online bir yere girmeyi bir ders olarak görüyorlar çünkü spor ve beden hareketleri atölyesiyiz hani atölyenin temelinde zaten hareket etmek ve oyun oynamak yatıyor. ve hani ve yani bu kadar zıt olunca herkes kendi evinde oturarak bir şeyler yapmaya çalışıyor bu bence çocuklarda bunu bir atölye olarak algılamaktan daha derse yönelttiği gibi düşünmüştüm ben bilinçsizce unutuyorlardır.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

“Fiziksel olduğunda daha çok fonksiyonel olabiliyorsun, daha temas edebiliyorsun dolayısıyla devamsızlık daha küçük bir sorun oluyor ama internet ortamında atıyorum kamerasını açmak istemeyen ve bir şekilde sesli bildirimde bulunmak istemeyen birinin ne kadar dahil etmeye çalışsanız da bir şekilde kendini orda izole ediyor. Ama canlı ortamda böyle bir şans yok. Fiziksel olsa dahi var orda. Biz varlığını gördüğümüz için, atıyorum oyunlarda bile bir şekilde çocuklarla birlikte oyun oynattığınız zaman bile aslında kendini orda bulmuş oluyor. O bile katılımın göstergesi aslında. Dolayısıyla kesinlikle fiziksel ve sanal ortamdaki devam durumlarının ve bu katılımcılığının aynı olmadığını düşünüyorum.”

Gönüllü görüşü (SGD'den)

“Evde neler olup bittiğini anlayamıyorum. O an birisi bir şey diyor çocuğa duymuyorum mikrofonu kapalıysa ya da kardeşi dikkatini dağıtıyor. Bütün bunların farkındayım o yüzden aradaki en büyük fark o ev ortamının da işin içine girip dahil olması ve orayı ayrı bir yönetme ihtiyacı ama bu zor şartlarda bir araya gelmiş olmamız bile çok kıymetli gibi yani çocuklarla orada bir bağın kopmaması ve benim hiç tanımadığım bir çocukla böyle bir bağ kuruyor olmam mesela bana çok iyi geldi. Böyle uzaktan da bağ kurabiliyormuşuz bu süreçte bir yandan da.”

Uygulayıcı görüşü (SGD'den)

Çocuklar, atölyeler sırasında hem kızların hem de oğlanların eşit oranda katılımcı olduğunu anlatırken, benzer sonuç atölye değerlendirme fomlarında da karşımıza çıktı (SGD yüzde 47, diğer STK'lar yüzde 63). Ancak, belirtmek gerekir ki, 1 STK'da sadece kızlardan oluşan atölye grubu mevcuttu.

“Erkeklerle olmak benim için sıkıntı, bazen saçım ya da sırtım gözüktüyor, rahatsız oluyorum. Atölyeden sonra diyor ki senin saçın böyle, rengi böyle.”

Çocuk görüşü (diğer STK’lardan)

“Evet ben utandım siz bana oyundan sonra soru sorunca oğlanların yanında konuşmak istemedim bence zorluk oluyordu, kolay değil.”

Çocuk görüşü (diğer STK’lardan)

“Çocuklarla ilgili yaşadığınız tek problem katılım sağlamaktan çekinen kız çocuklardı. Bu aktiviteyle [ayrımcılık temalı oyun] beraber özellikle ondan cinsiyet ayrımcılığını fark ettiğine dair geri bildirim aldık ve bu bizi çok mutlu etti.”

Uygulayıcı görüşü (diğer STK’lardan)

SGD gönüllüleri ve eğitime katılan STK’lardaki uygulayıcılar tarafından doldurulan atölye değerlendirme formlarının sonuçlarına göre, çocukların oyunlar sırasında katılımcı olma oranı SGD’de yüzde 79, diğer STK’larda yüzde 91; çocukların değerlendirme sırasında katılımcı olma durumları SDG’de yüzde 59, diğer STK’larda yüzde 77 olarak belirlendi.

“Belki başka atölyelerde bu kadar zorlanılmamıştım ama bu spor ve beden hareketleri atölyesi olduğu için belki sorunlar bizde daha fazladır diye düşünüyorum ben çünkü hani yani kamera bir de açık olmayan bir ortamda beden üzerine bir şeyler konuşmak benim için biraz zor oluyordu (...) ama şöyle güzel bir taraf da oldu benim gözlemediğim ne kadar doğru bilmiyorum ama hafif içine dönük bir çocuk vardı atölyemizde düzenli geliyordu hem de sayımızın az olmasının getirdiği bir fayda vardı hem de işte bilgisayar karşısında çocuklar daha rahatlar anonim olduğu için mesela o çocuk daha rahat konuşabiliyordu gibi hissediyorum söz ona daha fazla gelebiliyor ve hani normalde atölyede belki o kadar paylaşım yapmayacaktı burda daha fazla paylaşım yapıyor gibi hissediyordum.”

Gönüllü görüşü (SGD’den)

SONUÇ

Bu başlıkta, analiz edilen bulgulara yönelik olarak, değişim teorisiyle belirlenen göstergelere ilişkin sonuçlar özetlendi.

Hem SGD’de, hem de diğer STK’lardaki atölyelere katılan çocukların kendini ifade etme becerilerinin, atölyeler aracılığı desteklendi görüldü. Çocukların iletişim kurma biçimlerindeki değişimler tüm paydaşlar (bakımverenler, gönüllüler, uygulayıcılar) tarafından dile getirildi.

Duyguların tanınması, adlandırması, bunu paylaşılabilmesi, herkes için zorlayıcı konulardır. Çocukların da bunu ifade etmesinde zorlanması, bu alandaki gelişmenin kısıtlı olarak görülmesi olağandır. Ancak hem SGD’de, hem de diğer STK’larda çocukların kendilerini anlatma istekliliklerinin belirgin bir şekilde gözlemediği ortaya çıktı. Atölyelerin çocukların duygularını ifade etme becerisine katkısı SGD’de kısıtlı olurken, diğer STK’larda belirgin bir ilerleme kaydedildiği görüldü. Bu durum, çevrimiçi atölyenin zorluklarına ve çocukların çeşitli sebeplerle katılımlarındaki istikrarsızlığa bağlanabilir.

Çocukların atölye grubundaki akranları ile iletişiminin hem SGD’de, hem de diğer STK’larda geliştiği, atölye esnasında ekip arkadaşlarını gözettikleri, destekleyici ve dahil edici olmaya çabaladıkları izlendi. Ancak çocukların da ifade ettiği gibi, atölye grubu içinde tanımadıkları çocuklarla iletişim kursalar da, arkadaş gibi hissedemediler.

Atölyelerin çocukların bedensel sağlığını desteklemesi, çevrimiçi atölyede hareket etmenin kısıtlılıkları, çocukların evde özel alan ihtiyacını karşılayamamaları gibi etkenlerle sınırlı bir şekilde gerçekleşti. Diğer STK’larda, SGD’ye göre, çocukların hareketli kısımlara katılımlarında belirgin bir farklılık göze çarptı. Burada bazı grupların atölyelerini yüzyüze yapmış olmalarının etkisi önemlidir.

Çocukların fiziki olarak atölyelere katılımları bazı gruplarda zaman içinde azaldığı görüldü. Katılımın azalma durumu en fazla SGD gruplarında gözlemlendi. Özellikle atölyeleri bırakan çocuklarla yapılan görüşmelerde de öne çıktığı gibi, katılımın azalması, okul programlarındaki değişimler, okulların açılıp-kapanmasındaki belirsizlikler, çeşitli teknik donanım sıkıntısı (tablet kırılması gibi) gibi sebeplerle meydana geldi. Diğer yandan, çocukların oyunların sonundaki değerlendirme kısmına katılımının, oyun esnasındaki katılımlarından daha az olduğu belirlendi.

SGD’nin atölye modelini farklı STK’larla paylaşması, süreci takip edip süpervizyon toplantıları ile kurumları desteklemesi ve eğitime katılan kurumların atölye kurgusunu özenli bir biçimde sürdürme çabası, bu rapor aracılığı ile olumlu sonuçları izlememize olanak sağladı. Sadece içerikleri paylaşmakla bırakmayıp, sürece karşılıklı olarak dahil olmanın gelişim ve farklı hedef kitleden gelen önerileri görme açısından iyi bir kazanımdır.

ÖNERİLER

Bu başlıkta, görüşme yapılan tüm gruplardan gelen öneriler ve projeye yönelik olarak geliştirilen öneriler olarak özetlendi.

Çocuklar atölyelerin çevrimiçi olması yerine yüz yüze olmasını, başkasına dokunmadan oynanan oyunlar olmasını, bilgi oyunu, internetten çeşitli oyunlar olmasını istediklerini, çocuk haklarını konusunda daha çok bilgilenebilmek istediklerini, spor yarışmaları istediklerini söyledi. Oyunların sonundaki değerlendirme kısmından hoşlanmayan, onların olmasını istemeyen çocuklar oldu. Çocukların hemen hemen hepsi atölye süresi için belirlenen 40 dakikanın az olduğunu belirtti.

Bakımverenler atölyelerin haftada bir defa yerine daha sık olmasını, çevrimiçi ortamda çocukların bilmediği daha yaratıcı oyunların olmasını istediklerini söyledi.

Gönüllüler mevcut içerikleri çevrimiçi ortama uyarlamada yaşanan eksikliğe vurgu yaptı. Kamera ve/veya ses açma sorunu olan çocukların da düşünülerek oyunları uyarlanmasını, çevrimiçi ortamdaki atölyeler için ‘odaklanma süresi’ eklemenin iyi olacağını söylediler. İçeriklerin yaş grubuna göre çeşitlendirmek, mesela daha büyük yaş grubunun sohbet etmekten daha çok hoşlanması gibi, gerektiğini önerdiler.

Diğer STK’lardaki uygulayıcılar, atölye değerlendirme aşamasında çocukların konuşmaya meyilli olmaması sebebiyle, oyunlaştırılmasını ve çevrimiçi destekleyici araçlar için (gartic, kahoot gibi) yönerge yazılmasını önerdiler.

Tüm bu önerilere ek olarak atölye gruplarında cinsiyet çeşitliliği, ev sahibi topluluk-mülteciler çeşitliliği sağlanmalıdır. Bu çeşitlilik atölyelerin tema ve hedeflerinde belirtilen değişimleri yakalamaya yardımcı olacak kriterlerdendir.

Özellikle çevrimiçi atölyelerde çocukların özel alan yokluğunun aktif katılımında azalmaya sebep olması, mutlaka bakımvereni ile görüşülerek giderilmeye çalışılmalıdır.

Bakımverenlerin atölyelere bu anlamda desteğinin alınması elzemdir. Bakımverenlerin çocuğun kendini rahat hissettiği ortama kavuşması için destekleyici olması konusunda teşvik edilmelidir.

Çevrimiçi atölyelerde ayağa kalkılarak yapılan hareketlerin çocukların çekinmesine, katılmak istememesine yol açtığı izlenmiştir. Bu sebeple çocuklara ayağa kalmadan yapabilecekleri hareket alternatifleri sunulmalıdır.

EKLER

EK 1 - Atölye Değerlendirme Formu

Formu dolduran kişinin ismi

Tarih

Cevaplar; Evet, Hayır, Kısmen şeklinde olacak

Katılım yeterli sayıdaydı.

Atölyeye geç katılanlar oldu.

Atölyeden erken ayrılanlar oldu.

Kamerasını açık tutanlar çoğunluktaydı.

Atölyenin akışını bozanlar çoğunluktaydı.

Hangi grup daha katılımcıydı?

Cevaplar; Kızlar, Oğlanlar, Eşit

Çocukların çoğunluğunun;

- Kendisini ifade etme becerisi arttı.
- Kendi duygularını tanımaya ve adlandırmaya başladı.
- Atölye esnasında sözlü şiddet (sözel ifade ve/veya mesaj yolu ile) meydana geldi.
- Akranları ile iletişim kurma becerisi gelişti.
- Ekip arkadaşlarını gözettiler.
- Destekleyici ve dahil edici olmak için çabaladılar.
- Oyunlar sırasında katılımcıydılar.
- Hareket edilen kısımlarda katılımcıydılar.
- Değerlendirme kısmında katılımcıydılar.

Atölye değerlendirmesi (gençler hakkındaki gözlemler, atölyenin size neler hissettirdiği, nerede aksaklık olduğu, gelecek haftaya çözüm için önerileriniz nelerdir çerçevesinde bir değerlendirme olabilir)

EK - Odak ve Bireysel Görüşmeler Soru Akışları

Çocuklar	Bakımverenler	Gönüllüler	SGD uygulayıcılar	STK uygulayıcılar
Cinsiyet (not edilir)	Yaş (sorulur)	Kısaca kendinizi tanıtır mısınız? Kaç yaşındasınız? Eğitiminiz? Diğer STK deneyimleriniz nasıldı?		Kısaca kendinizi tanıtır mısınız? Kaç yaşındasınız? Eğitiminiz? Bu projedeki eğitmenlikten önceki profesyonel ve gönüllü STK deneyimleriniz nasıldı?
Yaş (sorulur)	Nasılsınız, günleriniz nasıl geçiyor?	SGD ile nasıl tanıştınız? Neden gönüllü olmak istediniz?		Kurumunuzda eğitmen olma süreciniz nasıl gerçekleşti?
Nasılsınız, günleriniz nasıl geçiyor?	Kaç çocuğunuz var? Kaç çocuğunuz derneğin atölyelerine katılıyor?	Bu yıl oryantasyon yapmadık, katıldığınız dönemki oryantasyon yeterli geldi mi? Yenilenme ihtiyacı hissettiniz mi?		Eğitmenlik sürecinizi göz önüne aldığınızda, uygulamada bu projeyi yürüttüğünüz diğer projelerden ayıran özellikler oldu mu? Olduysa neler?
Evde dersler dışında neler yapıyorsunuz?	Çocuğunuz kimin atölyesine katılıyordu, hangi gün katılıyordu, neler yapıyordu? Bilginiz var mıydı?	Hangi atölyeye dahildiniz? Kim eğitmedi? Atölyelerde neler yaptınız?	Hangi atölyeye dahildiniz? Gönüllü desteği aldınız mı? Atölyelerde neler yaptınız?	Atölyeleri hangi ortamda yürütüyordunuz? Gönüllü desteği aldınız mı? Atölyelerde neler yaptınız?
Kimin atölyesine katılıyordunuz?	(Eğitmenin ismini biliyor ve söylediye) ...'nın sizinle hangi yolla iletişim kuruyordu? Sizi nasıl bilgilendiriyordu? Yeterli miydi?			
Atölyenin adını biliyor musunuz?				

Atölyeler sırasında bağlantı, ses, görüntü gibi sorunlar yaşamış mıydınız? Sorunu nasıl çözmeye çalıştınız?	Atölyeler sırasında bağlantı, ses, görüntü gibi sorunlar yaşamış mıydınız? Sorunu nasıl çözmeye çalıştınız?	Atölyeler sırasında bağlantı, ses, görüntü gibi sorunlar yaşayan çocuklar olmuş muydu? Sorunu nasıl çözmeye çalıştınız?	Atölyeler sırasında bağlantı, ses, görüntü gibi sorunlar yaşayan çocuklar olmuş muydu? Sorunu nasıl çözmeye çalıştınız?	Atölyeler sırasında bağlantı, ses, görüntü gibi sorunlar yaşayan çocuklar olmuş muydu? (sadece online yapanlar yanıtlar) Sorunu nasıl çözmeye çalıştınız?
Atölyelerde konuştuklarınızı, sohbetlerimiz evde beraber yaşadığınız kişilerle veya arkadaşlarınızla düşüncelerinizi rahatça ifade etmene yardımcı oldu mu?	Atölyelere katıldıktan sonra çocuğunuzun sizinle iletişimi değişti mi? Değiştiyse, nasıl oldu?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların iletişim kurma biçimlerinde değişim gözlemlediniz mi?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların iletişim kurma biçimlerinde değişim gözlemlediniz mi?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların iletişim kurma biçimlerinde değişim gözlemlediniz mi?
Atölyenizde söylemek istediğiniz ama çeşitli sebeplerden (zaman yetmemiş olabilir, utanmış veya sıkılmış olabilirsin, yabancı hissetmiş olabilirsin) söyleyemediğiniz şeyler oldu mu?	Atölyelere katıldıktan sonra çocuğunuzun kendini ifade etmesinde değişiklik gözlediniz mi?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların sizinle iletişimi değişti mi? Değiştiyse, nasıl oldu?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların sizinle iletişimi değişti mi? Değiştiyse, nasıl oldu?	Atölyelerde ilk haftalarla son haftalara doğru çocukların sizinle iletişimi değişti mi? Değiştiyse, nasıl oldu?
Katıldığınız atölyelerden hoşlanıyor musunuz?	Atölyelere katıldıktan sonra çocuğunuzun içinden geçenleri size anlatmasında, size karşı daha konuşkan olmasında değişiklik gözlediniz mi?	Atölyeler boyunca çocukların duygularını ifade etmesi konusunda neler düşünüyorsunuz?	Atölyeler boyunca çocukların duygularını ifade etmesi konusunda neler düşünüyorsunuz?	Atölyeler boyunca çocukların duygularını ifade etmesi konusunda neler düşünüyorsunuz?
Aklında hangi oyunlar kaldı?				
Sevmediğiniz bir oyun var mıydı?				
Atölyeler sırasında hoşuna gitmeyen bir şeyler oldu mu?				

Oldu ise anlatır mısın? Ne hissettin?				
Atölyede kızdığın bir an oldu mu hiç? Ne yaptın?				
Atölye ekibindeki diğer çocuklarla iletişiminiz nasıldı? Arkadaş olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Atölyelere katıldıktan sonra çocuğunuzun arkadaşlarına karşı davranışlarında neler gözlediniz?	Ekipte birbirini tanımayan çocuklar var mıydı? Çocukların kendi aralarında ve ekiple güven bağı kurması hakkında neler söylersiniz?	Ekipte birbirini tanımayan çocuklar var mıydı? Çocukların kendi aralarında ve ekiple güven bağı kurması hakkında neler söylersiniz?	Ekipte birbirini tanımayan çocuklar var mıydı? Çocukların kendi aralarında ve ekiple güven bağı kurması hakkında neler söylersiniz?
Atölyelerde hiç tanımadığın çocuklar var mıydı? Onlarla birlikte oyun oynamak sana nasıl hissettirdi?		Sizce, çocuklar, siz ve eğitmenle beraber, arasında güven bağı olan bir ekip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Sizce, çocuklar, siz ve eğitmenle beraber, arasında güven bağı olan bir ekip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Sizce, çocuklar, siz ve eğitmenle beraber, arasında güven bağı olan bir ekip olduğunuzu düşünüyor musunuz?
Atölyedeki diğer çocukları ve ... ablayı/abiyi düşünürsen, bir ekip olabildiğinizi düşünüyor musun? Nasıl bir ekip oldunuz? /Ekip olabilmeniz için ne yapmak lazımdı?		Atölyeler esnasında problemle karşılaştınız mı? Çocuklar arasında ötekileştirici söylemde bulunan oldu mu? Karşılaştığınız sorunları, çatışmaları nasıl çözdünüz?	Atölyeler esnasında problemle karşılaştınız mı? Çocuklar arasında ötekileştirici söylemde bulunan oldu mu? Karşılaştığınız sorunları, çatışmaları nasıl çözdünüz?	Atölyeler esnasında problemle karşılaştınız mı? Çocuklar arasında ötekileştirici söylemde bulunan oldu mu? Karşılaştığınız sorunları, çatışmaları nasıl çözdünüz?

Atölyelerde neler yapmıştınız?	Atölyeler sırasında siz de çocuğunuzla aynı odada mıydınız? Atölyeyi izlediniz mi?	Çocuklar hareketli kısımlarda katılımcı mıydı?	Çocuklar hareketli kısımlarda katılımcı mıydı?	Çocuklar hareketli kısımlarda katılımcı mıydı?
Hareketli kısımlarda oyuna katılmış mıydınız?	Çocuğunuz atölyelerdeki hareketli kısımlara katıldı mı? Siz varsınız diye çekindiğini düşündünüz mi hiç?	Kamerası ve/veya sesi açık olmayan çocukların hareketlere katıldığını nasıl anladınız?	Kamerası ve/veya sesi açık olmayan çocukların hareketlere katıldığını nasıl anladınız?	Kamerası ve/veya sesi açık olmayan çocukların hareketlere katıldığını nasıl anladınız? (sadece online yürütenler yanıtlar)
Katılmadıysanız, özel değilse, nedenini söyler misiniz?	Atölye sonrasında evde kendi kendinize denediği oldu mu? Vücuduna iyi geldiğini düşünüyor musunuz? Siz de onunla beraber hareketlere dahil oldunuz mu?			
(bahsettiği hareketli oyunlar anılarak) sonradan evde kendi kendinize denediğiniz oldu mu? Vücuduna iyi geldiğini düşünüyor musunuz?				
Atölye günü ve saatini kendiniz hatırlıyor muydunuz? Size birisi mi hatırlatıyordu? Atölyeye gelirken hevesli oluyor muydunuz? Zoraki geldiğiniz günler olmuş muydu?	Çocuğunuz atölye günü ve saatini kendisi hatırlıyor muydu? Siz hatırlıyor muydunuz? Çocuğunuz atölyeye istekli bir şekilde mi geliyordu? Siz onu teşvik ediyor muydunuz?	Çocukların devamlılıklarını düşündüğünüzde, yüzyüzeden farklı mıydı?	Çocukların devamlılıklarını düşündüğünüzde, yüzyüzeden farklı mıydı?	Çocukların devamlılıklarını düşündüğünüzde, bu projede kendi çalışmalarınızdan farklı dinamikler işledi mi?

Atölye sırasında gürültü yapan, küfür eden, oyunu bozan birileri oldu mu?		Çocuklar atölye günü ve saatini kendisi hatırlıyor muydu? Siz hatırlıyor muydunuz? Atölye esnasında istekisz olduğunu düşündüğünüz çocuklar oldu mu?	Çocuklar atölye günü ve saatini kendisi hatırlıyor muydu? Siz hatırlıyor muydunuz? Atölye esnasında istekisz olduğunu düşündüğünüz çocuklar oldu mu?	Çocuklar atölye günü ve saatini kendisi hatırlıyor muydu? Siz hatırlıyor muydunuz? Atölye esnasında istekisz olduğunu düşündüğünüz çocuklar oldu mu?
Atölyede kamera ve/veya sesi açmanızı istememizi nasıl karşıladınız?		Kız ve oğlan çocuklar açısından atölyeleri değerlendirdiğinizde neler söylersiniz? Katılım düzeyleri, biçimleri ve devamlılıklarını düşündüğünüzde atölyeleri nasıl değerlendirirsiniz?	Kız ve oğlan çocuklar açısından atölyeleri değerlendirdiğinizde neler söylersiniz? Katılım düzeyleri, biçimleri ve devamlılıklarını düşündüğünüzde atölyeleri nasıl değerlendirirsiniz?	Kız ve oğlan çocuklar açısından atölyeleri değerlendirdiğinizde neler söylersiniz? Katılım düzeyleri, biçimleri ve devamlılıklarını düşündüğünüzde atölyeleri nasıl değerlendirirsiniz?
Atölyenizdeki grupta kızlar ve erkekler vardı. Kızlar ve erkeklerin aynı atölyede olması nasıldı? Herhangi bir kolaylığa veya zorluğa sebep oldu mu?		Atölye sırasında gürültü yapan, küfür eden, oyunu bozan birileri oldu mu?	Atölye sırasında gürültü yapan, küfür eden, oyunu bozan birileri oldu mu?	Atölye sırasında gürültü yapan, küfür eden, oyunu bozan birileri oldu mu?
Herkes eşit derecede oyunlara dahil oldu mu sizce?		Çocuklar atölyede kamera ve/veya sesi açmayı istemenizi nasıl karşıladınız? Bu ricanıza karşılık	Çocuklar atölyede kamera ve/veya sesi açmayı	Çocuklar atölyede kamera ve/veya sesi açmayı istemenizi nasıl karşıladınız? Bu

		buldunuz mu? Hayırsa sebepleri ne olabilir?	istemenizi nasıl karşıladınız? Bu ricanıza karşılık buldunuz mu? Hayırsa sebepleri ne olabilir?	ricanıza karşılık buldunuz mu? Hayırsa sebepleri ne olabilir? (sadece online yürütenler yanıtlar)
		(grupta mülteci çocuk varsa) Mülteci ve Türkiyeli çocuklarla birlikte çalışmanın kendine özgü zorluk ve kolaylıkları var mıydı? Aralarındaki iletişimin geliştiğini gözlemlediniz mi?		(grupta mülteci çocuk varsa) Mülteci ve Türkiyeli çocuklarla birlikte çalışmanın kendine özgü zorluk ve kolaylıkları var mıydı? Aralarındaki iletişimin geliştiğini gözlemlediniz mi?
Atölyedeki gönüllüler hakkında neler düşünüyorsun? Kimlerin adı aklında kaldı?	Yeni dönem için bize önerileriniz neler olur?	Atölye sürecinde dernek ekibi ve eğitmenler tarafından yeterince desteklendiğinizi ve geri bildirim aldığınızı düşünüyor musunuz?	Atölye sürecinde dernek ekibi ve eğitmenler tarafından yeterince desteklendiğini zi ve geri bildirim aldığınızı düşünüyor musunuz?	Proje sürecinde SGD ekibi tarafından yeterince desteklendiğinizi ve geri bildirim aldığınızı düşünüyor musunuz?
Gelecek yıl nasıl oyunlar olsun istersin?		Atölyelere katılan diğer gönüllülerle ilgili süreç nasıl işledi? Düzenli toplantılar gerçekleştirebildiniz mi?	Atölyelere katılan gönüllülerle ilgili süreç nasıl işledi? Düzenli toplantılar gerçekleştirebildiniz mi? Gönüllülerde gözlemlediğiniz belli başlı değişimler oldu mu? Gönüllülerin de bu süreçte	Projede yer alan gönüllülerle ilgili süreç nasıl işledi? Düzenli toplantılar gerçekleştirebildiniz mi? Gönüllülerde gözlemlediğiniz belli başlı değişimler oldu mu? Gönüllülerin de bu süreçte güçlendiklerini, değiştiklerini düşünüyor musunuz? Hangi

			güçlendiklerini, değiştiklerini düşünüyor musunuz? Hangi yönde?	yönde?
		Kendiniz açısından bu süreci değerlendirmek isteseniz neler söylersiniz? Sizin kendinizde gözlemlediğiniz belli başlı değişimler oldu mu? Bu süreçte kazandığınızı düşündüğünüz bilgi beceri veya farkındalık durumları var mı? Varsa neler?	Kendiniz açısından bu süreci değerlendirme k isteseniz neler söylersiniz? Sizin kendinizde gözlemlediğiniz belli başlı değişimler oldu mu? Bu süreçte kazandığınızı düşündüğünüz bilgi beceri veya farkındalık durumları var mı? Varsa neler?	Kendiniz açısından bu süreci değerlendirmek isteseniz neler söylersiniz? Sizin kendinizde gözlemlediğiniz belli başlı değişimler oldu mu? Bu süreçte kazandığınızı düşündüğünüz bilgi beceri veya farkındalık durumları var mı? Varsa neler?
		Yeni dönem için SGD'ye önerileriniz olur mu?		Yeni dönem için SGD'ye önerileriniz olur mu?